EBÜ'L-ABBÂS MEHDEVÎ (Ahmed bin Ammâr)

Tefsîr, kırâat, lügat, nahiv ve Mâlikî fıkıh âlimi. Künyesi Ebü'l-Abbâs olup ismi Ahmed bin Ammâr bin Ebü'l-Abbâs'dır. Doğum târihi bilinmemektedir. Afrikiyye'de (Tunus) deniz kıyısında bir şehir olan Mehdiyye'ye nisbetle Mehdevî ve Magribî denildi. Üstad-ı meşhûr lakabı verildi. 440 (m. 1048) yılı civârında vefât etti.

İlim tahsiline ilk önce aile çevresinden başlayan Ebü'l-Abbâs Mehdevî, başta anne tarafından dedesi Mehdî bin İbrâhim'den ilim öğrendi. Kayrevân'da kırâat, fıkıh, tefsîr ve arabî ilimler âlimi Ebü'l-Hasen Kâbisî'den ders aldı. Kâbisi'nin, kırâatten başka ilimlerle de uğraşmasından dolayı ondan ayrıldı. Mekke'ye gitti. Orada, çeşitli İslâm memleketlerinden gelen âlimlerin ilimlerinden istifâde etti. Ebü'l-Hasen Ahmed bin Muhammed Kandarî, Ganâim bin Velîd Mâlikî ve Muhammed bin Süfyân'dan (Taşköprüzâde'ye göre Süleymân bin Süfyân) kırâat ilmini öğrendi. Mekkî bin Ebi Tâlib'le çok sohbet ve arkadaşlıkları oldu. Kırâat ilmi üzerinde yıllarca çalışarak, kırâat-ı seb'a'yı öğrendi. Bütün inceliklerine vâkıf oldu. Aralarındaki farklılıkları, sebeblerini, delîlleriyle öğrendi. Birçok

ilimde ihtisas sahibi olmasına rağmen, kırâat ilminde meşhûr oldu. Talebelerine kırâat-ı seb'a'nın hepsini öğretir, yedisinde de aynı seviyeye getirir ve gönüllerinin yattığına göre okumakta serbest bırakırdı. Afrikiyye'den ayrılıp Endülüs'e (İspanya) gitti. 430 (m. 1039) yılında Endülüs'ün doğusundaki Cezire şehrine yerleşti. Yıllarca müslümanlara hadîs, fıkıh, kırâat bilgileri öğretti. İnsanlara emr-i ma'rûf ve nehy-i münkerde bulundu. Büyük âlimlerden öğrendiği eşsiz ilmini öğretmeye, yaymaya gayret etti. Doğru yoldan sapanlarla münâzaralarda bulundu. Onun kırâat ilmindeki derecesi, belki arkadaşı Mekkî bin Ebî Tâlib kadar yüksek değilse de onun derecesini, yetiştirdiği talebeleri ve yazdığı eserleri göstermektedir, ömrünü, ilim öğrenmek, bildiklerini öğretmek ve ibâdetle geçirdi. Allahü teâlânın râzı olmayacağı bir iş veya sözle, bir ânını zayi etmek istemezdi. Dünyâya hiç kıymet vermez, elindekini fakirlere dağıtırdı. Ona, tevekkülü ve Kur'ân-ı kerîme hizmeti sebebiyle, ummadığı yerden rızkı gelirdi.

Ebü'l-Abbâs Mehdevî, birçok talebe yetiştirdi. Bunlardan bir kısmı kırâatle meşhûr oldu. Ebû İshâk İbrâhim bin Muhammed Ezdî, Ebû Muhammed Abdullah bin Yûsuf, Abdullah Nümeyri, Ebû Abdullah Muhammed bin İbrâhim Lahmî Endülüsî (İbn-i Şuayb), Ebü'l-Velid Ganem bin Velîd Mâlikî, Ebû Abdullah Muhammed bin Ahmed bin Mutrif Kettânî (Tarafi), Ebû Abdullah Muhammed Tecîbî Tuleytelî, Ebû Muhammed Abdülazîz Karvî, Muhammed bin Müfrec Batleyevsî (Rebeveylüh), Ebü'l-Hasen Yahyâ bin İbrâhim Mersî (İbn-i Beyaz) ve daha birçok âlim bunlar arasındaydı. Bu mübârek zâtlar da, hocaları gibi ilimlerini geliştirip artırmaya, çok sayıda insana öğreterek bunların nesilden nesile öğretilmesine gayret ettiler. Kalabalık cemâatlere okudukları kırâatler, huşû' içinde dinlenirdi. Dinleyiciler Allahü teâlânın kelâmını ehlinden dinlemekle kendilerinden geçerlerdi. Îmânları bir kerre daha tazelenir, bu hâlden dolayı Allahü teâlâya hamd ederlerdi. Kendileri de bu âlimler gibi okumaya ve çocuklarını da onlara talebe eyleyip yetiştirmeye gayret ederlerdi. Bu yolda adetâ birbirleriyle yarıştılar. Endülüs'te yıllarca, bübülleri kıskandıracak şekilde kelâm-ı İlâhîyi terennüm eden kârîler (Kur'ân-ı kerîm okuyanlar) yetişti. Onların okuduklarını işitenlerin gönülleri ferahladı. Müslümanlar onların varlıklarından huzûr duydular.

Talebelerinden biri anlatır: "Birgün hocam Mehdevî Cezire Câmii'nde Kur'ân-ı kerîm kırâat edip, müslümanların gönüllerini nurlandırırken, kelâm-ı ilâhînin te'sîriyle kendimden geçtim. Kendime geldiğim'zaman, birçok kimsenin benim hâlimde olup, yeni ayılmakta olduklarını gördüm. Onun kırâatini dinlerken, dünyâyla alâkayı kestiğimizi hissetmediğimiz zaman olmadı."

Bu büyük âlimin kıymeti, eserlerinde ortaya çıkmaktadır. Sâdece Allahü teâlânın rızâsını kazanmak için çalışması sebebiyle, ömrü bereketlendi. Kendisine, kısa zamanda engin ilmini kitaplara geçirmek nasîb oldu. Kitapları, kendisinden sonra gelen âlimlerin çoğuna kaynak oldu. Tereddüt etmeden onlardan istifâde ettiler. Ba'zı âlimler, kitaplarında onu "İmâm" olarak zikrettiler.

Talebeleri ve kendisine suâl soranların isteği üzerine, kırâat şekilleri ve husûsiyetleri hakkında kısaca bilgiler veren, "Hidâye fî-kırâat-ı seb'a"sını yazdı. Daha sonra bu kitabındaki bilgileri önceki âlimlerin kitaplarından ve kendisine gelen sahih rivâyetlere dayanan güzel sözlerle süsledi. Buna da "Muvaddah fi-ta'lil-il-vücûh-il-kırâat" adını verdi. El-Hidâye fil-kırâat-ıs-seb'a" ve şerhi, kendisinden sonra gelen birçok kırâat âlimine ve onların kitaplarına kaynaklık etti. Kâdı Iyâd, İbn-i Hayr, Ebü'l-Hüseyn Ubeydullah bin Ahmed bin Ebi Rebî, Ebû Ca'fer Ahmed bin Ali Belevi Âişi ve İbn-ül-Cezerî, bu âlimlerden ba'zılarıdır.

El-Kifâye fî şerh-i mükâri-il-hidâye, Keşf-üz-zünûn'da "Teysîreyn-ül-kebîr ves-sagir" adıyla bahsedilen "Teysir fil-kırâat ve kesret-it-turuk ver-rivâyât", "Hecâ'-i mesâhif-il-emsâr alâ gâyet-üt-takrib vel-ihtisâr" adlı kırâat ve tefsîrle ilgili yazmış olduğu kitaplardır. Dâvûdî'nin bahsetmiş olduğu "Tefsîr-i meşhûr" adlı bir eseri de vardır. Tefsîre bu isim, kendisine verilen "Üstâd-ı meşhûr" lakabından dolayı verilmiştir. Diğer ilimlere dâir yazdıklarıyla beraber, eserlerinin sayısının bin civarında olduğu bildirilmektedir.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-ül-müfessirîn (Dâvûdî) cild-1, sh. 56

2) Tabakât-ül-müfessirîn (Süyûtî) sh. 5

3) Miftâh-üs-se'âde cild-2, sh. 84

4) Bugyet-ül-vuât cild-1, sh. 351

5) Hind Çelebi, kırâat-ı bi-Afrikiyye Tunus, 1983 sh. 349